

ΠΑΡΑΒΟΛΗ ΤΕΛΩΝΟΥ ΚΑΙ ΦΑΡΙΣΑΙΟΥ

9/2/2025

Πριν αρχίσει η περίοδος της Μεγάλης Σαρακοστής η Εκκλησία προετοιμάζει τον άνθρωπο για ένα πέρασμα, μια πνευματική “αξιολόγηση”, που βαθμηδόν μας βοηθάει στην κάθαρση των αισθήσεων, ώστε να ατενίσουμε στο τέλος της διαδρομής το απρόσιτο Φώς της Αναστάσεως.

Μια πορεία που προϋποθέτει μετά-νοια, δηλαδή Ιερά-άρχιση του τρόπου ζωής μας, στον κόσμο, ο τρόπος να αληθεύω κατά Θεό μέσα στον κόσμο. Ο αγώνας να διακρίνει ο Χριστιανός στην πνευματική ζωή τον δρόμο της αλήθειας από τον δρόμο της αυτοδικαίωσης μέσα από τις αρετές που παρουσιάζονται από το Ευαγγέλιο στη παραβολή του Τελώνη και του Φαρισαίου.

Η εισαγωγική πρόταση του ευαγγελικού κειμένου (η οποία δεν διαβάζεται στους ναούς) αναφέρει: *«Εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τινὰς τοὺς πεποιθότας ἐφ’ ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς τὴν παραβολὴν ταύτην»*. Ο Κύριος αναφέρεται σε ανθρώπους που είχαν μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους, για την αρετή τους, που θεωρούσαν τον Θεό οφειλέτη και έτσι περιφρονούσαν τους άλλους αμαρτωλούς.

Δύο άνθρωποι, σημαίνοντα πρόσωπα της Ιουδαϊκής κοινωνίας ανεβαίνουν στον Ναό να προσευχηθούνε, ο ένας ήταν Φαρισαίος και ο άλλος Τελώνης.

Οι Φαρισαίοι θα λέγαμε ήταν η πνευματική αφρόκρεμα της εποχής εκείνης.

Ο Τελώνης είναι ένας φοροεισπράκτορας που κλέβει για να συμπληρώσει το εισόδημά του κατάπτυστος μιας και είναι άνθρωπος των Ρωμαίων, άνθρωπος των κυριάρχων. Η πεμπουσία της κοινωνικής αμαρτίας.

Η Προσευχή είναι παράσταση ενώπιον του Θεού. Ο Φαρισαίος είναι ο άνθρωπος που αντί να παρίσταται ενώπιον του Θεού “δίνει παράσταση” στον εαυτό του (είδωλο) δικαιώνοντας εαυτόν. Μένοντας στο γράμμα του νόμου όπου ο νόμος γίνεται λόγος ύπαρξης και αλλοιώνει τον πνευματικό του ορίζοντα του Φαρισαίου, αντικρίζει καθρεπτικά και απρόσωπα τον Θεό και εμμονικά προβάλλει τον εαυτό του, σαν ασυνείδητα να θέλει να του θυμίσει ότι είναι φτιαγμένος από την Εικόνα του.

Με την προσευχή διακρίνεται η ομοιότητα και η καταγωγή μας ως προς τον Θεό λέει ο μητροπολίτης Σερβιών και Κοζάνης Διονύσιος Ψαριανός. Για τον Φαρισαίο η τήρηση του νόμου είναι η διαμόρφωση ενός προσώπειου στολισμένου με τα διακριτικά των αρετών, που του δίνει την δυνατότητα χωρίς ενοχές να καθρεπτιστεί σε έναν Θεό, απόμακρο, υπερβατικό ον, έναν νομοθέτη. Τον λόγο έχει η φιλαυτία που προσαρμόζεται στο όριο της ηθικής και γεννά το αυτοείδωλο. Ενάρετος ο Φαρισαίος τιμά τον εαυτόν του ενώπιον του Θεού και με αίσθημα αυτοδικαίωσης αναφωνεί εν το μέσο του Ναού, *«εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμὶ ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· νηστεύω δις τοῦ Σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι»*, άσχετος του Θεού και των άλλων ανθρώπων. Λόγια όμως που δεν αγγίζουν τον Θεό.

Η παραβολή αγγίζει ένα πανάρχαιο πρόβλημα του ανθρώπου, το πρόβλημα της σχέσεως μετά του Θεού. Γενικά, για να σχετιστούμε με ένα πρόσωπο πρέπει να του μοιάζουμε. Έτσι και η καταγωγή έχει την αναφορά, την αφετηρία στο πρότυπο ομοίωσης. Μαθαίνω την γλώσσα της ταπείνωσης έχοντας πρότυπο τὸ Χριστὸ ὁ ὁποῖος εἶπε: *«Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρῶτος εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ»* Έτσι πλησιάζουμε τον Θεό, μαθαίνουμε την γλώσσα Του, με τρόπους που “καταλαβαίνει” και ο Ἴδιος, που “τηρούν” τον Θεανθρώπινο “κωδικά” του Ευαγγελίου.

Στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων παράγοντες ὅπως η γλώσσα, ὁ σεβασμὸς, καὶ ἡ στάση τοῦ σώματος, συνθέτουν καὶ διαμορφώνουν τὴν ἐπικοινωνία. Έτσι ὅπως βλέπουμε τὸν Θεό, ἔχουμε καὶ τὴν ἀνάλογη στάση ἀπέναντί Του. Ένας Θεὸς ὡς ἀνώτερη δύναμη, ἀπρόσωπος πρὸς τὸ πλάσμα του, προσεγγίζεται ἀπρόσωπα καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ θέση που παίρνουμε στὸν χώρο ἐκφράζει τὴν ψυχικὴ διάθεση τοῦ ἀτόμου. Ὁ Τελώνης *«μακρόθεν ἐστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι»*. Αἰσθαντικὸς τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στὸν Ναὸ καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἀναξιοτήτῃς του δὲν τολμᾷ νὰ εἰσέλθει στα ἐνδότερα τοῦ Ναοῦ *«ἀλλ' ἔτυπεν εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ»*. Ένας ἐμπρακτὸς αυτοωνιδισμὸς που λειτουργοῦσε ὡς πνευματικὸς ἀπινιδωτῆς που του θυμίζει με τὴ Χάρη Του Θεοῦ ὅτι εἶναι ἄνθρωπος. Ὁ Τελώνης δὲν ἔχει τις ἀρετὲς τοῦ Φαρισαίου ἀλλὰ μιλά τὴν γλώσσα τοῦ Θεοῦ που εἶναι ἡ ταπείνωση. Τα λόγια τῆς προσευχῆς του εἶναι λίγα: *«ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῶ ἁμαρτωλῶ»*. Ὁ Τελώνης ξέρει ὅτι εἶναι ἁμαρτωλός, ὑπόλογος ἀπέναντι στὸν Νόμο τοῦ Θεοῦ, κατὰπτυστος στα μάτια τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ μιλάει σε ἕναν Θεὸ που τὸν ἀποδέχεται. Του λέει εἶμαι ἕνα τίποτα καὶ ὁ Θεὸς τὸν δικαιοῦναι. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Σιναΐτης λέει *«Ἡ μὲν μετάνοια μᾶς ἀνεγείρει, τὸ πένθος κρούει τὴν πύλη τοῦ οὐρανοῦ, ἡ δὲ ὁσία ταπείνωση τὴν ἀνοίγει»*.

Έτσι χαρτογραφεῖται δια τῆς παραβολῆς τὸ πεδίο τῆς πνευματικῆς ἀθλήσεως, ἀποσαφηνίζοντας τις ἐννοιες τῆς ἀρετῆς, τοῦ νόμου καὶ τῆς ἀλήθειας. Ὁ ἄνθρωπος, ἀν προσπεράσει τὸ δέλεαρ τῆς ἀνετης καὶ αὐτάρεσκης καθρέπτισης τοῦ εαυτοῦ τοῦ στὸν νόμο, διακρίνει καλύτερα, ὅτι ἡ καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν ἀπαιτεῖ διάκριση καὶ αὐτὸ γιατί ὡς προσωπεῖο αὐτοδικαίωσης καὶ αὐτοπραγμάτωσης ἐνὸς ἐλλιποῦς εαυτοῦ ἡ ἀρετὴ, κρύβει τὴν οὐσία τῆς, ὅτι εἶναι μέσον καὶ ὄχι σκοπός, ὅπως λέει ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ ὁμολογητῆς: *«διὰ τὴν ἀλήθειαν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἀρετὴν ἡ ἀλήθεια»*, συνεχίζοντας *«Ὅθεν ὁ διὰ τὴν ἀλήθειαν πράττων τὴν ἀρετὴν κενοδοξίας οὐ τιτρώσκειται βέλεσιν.»* Δηλαδή, ὁποῖος πράττει τὴν ἀρετὴ γιὰ τὴν ἀλήθεια δὲν πληγώνεται ἀπὸ τὰ βέλη τῆς κενοδοξίας.

Ἡ ἐπιλογή τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀληθεύσει προϋποθέτει μετάνοια, ἀγώνα, θυσία, ὥστε νὰ διατηρήσει τις προϋποθέσεις, γιὰ νὰ συντηρήσει μιὰ Θεανθρώπινη σχέση στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Τότε ὁ ἄνθρωπος ἀνοίγεται στὸν νόμο τῆς Χάριτος ἀγωνιώντας γιὰ τὴν πλήρωση τοῦ γνωρίζοντας, ὅτι πρῶτο μέλημα γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνέλιξη δὲν εἶναι ἡ ἀναμαρτησία, ἀλλὰ νὰ ἀληθεύουμε γνωρίζοντας τὸν Χριστὸ καὶ τὸν εαυτὸ μας διὰ τοῦ πλησίον.